

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.3.14>

CECHY RELACJI CZASOPRZESTRZENNYCH W POWIEŚCI MYROSLAVA DOCHYNTSIA „LIS”

Valentina Krivoruchko

aspirantka Katedry Literatury Ukrainińskiej

Poltawskiego Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego imienia W. G. Korolenki (Poltawa, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0003-2580-0306

kryvorucko_valentina@ukr.net

Adnotacja. Artykuł jest próbą analitycznego przeglądu powieści Myroslava Dochyntsia „Lis” pod kątem wyjaśnienia cech jego chronotopu. Ponieważ dzieło to nie zostało jeszcze zbadane w podobnym kontekście, Identyfikacja w nim czasowych relacji przestrzennych stanowi pewną nowość w kwestii badania współrzędnych chronotopowych w dziełach współczesnej literatury ukraińskiej. Opierając się na metodyce holistycznego podejścia do analizy tekstu artystycznego, jednak ze zwiększoną uwagą na jego strukturalne i semantyczne wypełnienie, ustalono, że specyfikę gatunkową powieści określa ryzykowny chronotop domowy. W wyniku badań zidentyfikowano również szereg oporów binarnych, tradycyjnie nieodłącznie związanych z mitopoetycznym modelem organizacji współrzędnych czasoprzestrzennych tekstu. Potwierdzony i ogólnie charakterystyczny dla dzieł artystycznych M. Dochyntsia chronotop drogi jako drogi życia i nieodłączny sposób jego stylu naratowania się poprzez swoiste wskazówki.

Słowa kluczowe: chronotop mitopoetyczny, chronotop drogowy, chronotop awanturniczy, chronotop zamknięty, chronotop otwarty, opozycje binarne, naracja.

FEATURES OF THE RELATIONSHIP OF SPACE-TIME IN THE NOVEL «FOX» BY MYROSLAV DOCHYNETS

Valentina Krivoruchko

Postgraduate student at the Department of the Ukraine Literature

Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University (Poltava, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0003-2580-0306

kryvorucko_valentina@ukr.net

Abstract. The article is an attempt to analyze Myroslav Dochyntets novel «Fox» in order to clarify the peculiarities of its chronotope. Since this work has not yet been considered in such a context, the discovery of spatiotemporal relations in it is a novelty in the study of chronotopic coordinates in the works of modern Ukrainian literature. Based on the methodology of a holistic approach to the analysis of the literary text, however, with increased attention to its structural and semantic content, an adventurous household chronotope is established, which allows to determine the genre specificity of the novel. Also, as a result of the research, a number of binary oppositions, traditionally inherent in the mythopoetic model of the organization of space-time coordinates of the text, were revealed. The chronotope of the road as a way of life and the way of narrative inherent in his style, characteristic of M. Dochyntets works, are also confirmed – teaching through storytelling.

Key words: Mythopoetic chronotope, rchronotope of the road, adventurous household chronotope, closed chronotope, open chronotope, binary oppositions, narration.

ОСОБЛИВОСТІ ЧАСОПРОСТОРОВИХ ВІДНОШЕНЬ У РОМАНІ МИРОСЛАВА ДОЧИНЦЯ «ЛИС»

Валентина Криворучко

аспірантка кафедри української літератури

Полтавського державного педагогічного

університету імені В. Г. Короленка (Полтава, Україна)

ORCID ID: 0000-0003-2580-0306

kryvorucko_valentina@ukr.net

Анотація. Стаття являє собою спробу аналітичного розгляду роману Мирослава Дочинця «Лис» на предмет з'ясування особливостей його хронотопу. Оскільки цей твір ще не був розглянутий у подібному контексті, то виявлення часопросторових відношень у ньому становить певну новизну в питанні дослідження хронотопічних координат у творах сучасної української літератури. На основі методики цілісного підходу до аналізу художнього тексту, щоправда, із посиленою увагою саме до його структурно-змістового наповнення, встановлено, що жанрову специфіку роману визначає авантюрно-побутовий хронотоп. У результаті дослідження виявлено також низку бінарних опозицій, традиційно властивих міфопоетичній моделі організації часопросторових координат тексту.

Підтверджено й загалом характерний для художніх творів М. Дочинця хронотоп дороги як життєвого шляху та притаманний його стилю спосіб нарації через своєрідні напучування.

Ключові слова: міфопоетичний хронотоп, хронотоп дороги, авантюрно-побутовий хронотоп, закритий хронотоп, відкритий хронотоп, бінарні опозиції, нарація.

Вступ. Проблема хронотопу в українському літературознавстві постала відносно недавно, тому сьогодні користується посиленою увагою серед науковців, незважаючи на те, що єдиного підходу до систематизації часопросторових відношень у творі досі не вироблено.

Термін «хронотоп» як закономірну єдність часу та простору уведено на початку ХХ століття фізіологом Олексієм Ухтомським у контексті його досліджень нервової системи. «Друге життя» терміну дав літературознавець Михайло Бахтін, який широко застосовує його у своїх працях, зазначаючи, що «прикмети часу розкриваються в просторі, і простір осмислюється та вимірюється часом. Цим перетином рядів і злиттям прикмет характеризуються художній хронотоп» (Бахтін, 1975: 121). Згодом проблему вивчали Юрій Лотман, Володимир Топоров, Дмитро Лихачов, Володимир Пропп та ін. В українському літературознавстві найчастіше зверталася до питання хронотопу Нонна Копистянська, пізніше теорії часопростору присвячували свої роботи Олена Переяслова, Вікторія Коркішко та інші. На сьогодні чимало українських науковців розглядають особливості хронотопу на прикладі конкретних творів вітчизняної та зарубіжної літератури. Тож **метою** цього дослідження є встановлення специфіки часопросторових відношень у романі «Лис» Мирослава Дочинця (2010).

Основна частина. Завданнями цієї роботи вважаємо у відповідненні виявлених у досліджуваному тексті хронотопів із існуючими на сьогодні в літературознавстві моделями часопросторових координат художнього твору; а також підтвердження міфопоетичної складової хронотопу на основі цитатного матеріалу.

Загалом у роботі застосовується цілісний метод аналізу художнього тексту, який точніше називають аналізом взаємодії змісту та форми. При цьому значна увага приділяється структурно-смісловим зв'язкам у романі, моделям хронотопу як літературознавчого явища. У результаті системного аналізу, на основі досить розлогого цитування роману «Лис», у статті доведено, що у вказаному тексті авантюрно-побутовий хронотоп (за М. Бахтіним) є головним у визначенні жанрової специфіки роману. Особливостями часопросторової організації тексту є домінування хронотопів дороги, дому, дерева роду та численних бінарних опозицій – указані хронотопи більшість науковців відносять до міфопоетичних моделей часопросторових відношень у літературному тексті.

Виклад основного матеріалу. Творчість відомого українського письменника, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка (2014) Мирослава Дочинця все частіше стає предметом дослідження літературознавців, оскільки авторові вдається цікаво й органічно поєднувати сюжети своїх романів з глибокими підтекстами та актуальною проблематикою. Чимало робіт стосується Дочинцевої специфіки нарації, етнокультурних кодів його творів, поетики й проблематики (Микола Васьків, Лариса Горболіс, Олена Іщенко та ін.). А ось питання хронотопічної структури романів (особливо тих, що не удостоєні Шевченківської премії, проте заслуговують на увагу) присвячено поки що обмаль досліджень. Між тим, за влучним висловом автора терміну «хронотоп» у літературі Михайла Бахтіна, усі «елементи роману тяжіють до хронотопу і через нього наповнюються плоттю і кров'ю, додаючи художньої образності» (Бахтін, 1975: 358). З цієї точки зору, високу художність романів Мирослава Дочинця можна пояснити й кризь призму хронотопічної структури його творів. Наприклад, для романів «Вічник. Сповідь на перевалі духу», «Криничар. Діярюш найбагатшої людини Мукачівської домінії», «Лис», «Мафтей. Книга, написана сухим пером», «Діти папороті» домінантним можна вважати хронотоп дороги, який, власне, й формує художню дійсність цих творів: «Значення хронотопу дороги у літературі величезне: рідкісний твір обходиться без будь-яких варіацій мотиву дороги» (Бахтін, 1975: 134). Віддавна асоціюючись із життєвим шляхом, у структурі міфопоетичного хронотопу дорога, на думку Євгена Мелетинського (7), обов'язково пов'язана із мотивом випробування – своєрідної ініціації протагоніста, його шляху до пізнання насамперед себе, свого призначення. Прикметно, що на цьому шляху, як доводить Бахтін, відбувається метаморфоза головного героя: «Метаморфоза стала формою осмислення та зображення приватної людської долі» (Бахтін, 1975: 151). У процесі руху по цій дорозі, в результаті кризових моментів людина перероджується і стає іншою – так визначає літературознавець авантюрно-побутовий хронотоп, який є всі підстави вважати жанроутворюючим у «Лисі». Важливою ознакою авантюрно-побутового хронотопу науковець називає таку послідовність метаморфози, як «провина – покарання – спокутування – блаженство» (Бахтін, 1975: 156) – практично усі ці етапи (за винятком, хіба, очевидної провини уже за фактом свого народження) спостерігаємо у долі головного героя Дочинцевого роману.

Олександр Лисицький, проїздом зупинившись у невеликому мукачівському готелі, раптово починає впізнавати деякі будівлі, дерева, паркани – і саме з цієї точки у системі часопросторових координат роману він, колишній кримінальний авторитет, а нині – успішний бізнесмен, починає шлях до себе, не відомого навіть собі. Особистий час і простір головного героя ніби зупиняються в цій точці, щоб почати зворотню розкручування спіралі його долі. Прикметно, що для авантюрно-побутового хронотопу характерний не стільки біологічний час як такий, скільки виключні події, що впливають на формування його персонажа. Такою подією стає раптовий, як спалах блискавки, «візуальний дитячий спомин, піднятий з dna» (Бондарчук, 2010: 1) пам'яті. Вихованець дитячого будинку, Лисицький усе свідоме життя намагався забути (та, власне, й забув) про своє сирітське дитинство в притулку: «Жив-був хлопчик. Хлопчик без роду-імені. Ні, спочатку

він не жив. Та й потім, зрештою, життя його важко назвати життям...» (Дочинець, 2017: 47). Ця, на перший погляд, безхитрісна фраза лаконічно й жорстко окреслює хронотоп минулого, яке головний герой давно загнав у підсвідомість, не дозволяючи йому виринати на поверхню.

Авторський задум, очевидно, полягав у створенні такого перетину хронотопів у романі, аби Лисицький нарешті сам став зацікавленим інформаційно заповнити цей, навмисно забутий, етап свого життя, а по суті, – почати рух до себе справжнього, шлях самоприняття. Несучи в собі ще й сюжетоутворюючу функцію, хронотоп пошуку Лисицьким власних загублених слідів і пізнання втраченого роду включає чимало пригод та випробувань: «...він збирає себе. Збирає кусочками, фрагментами, як діти збирають розкидані пазли» (Дочинець, 2017: 102). Не хоче зупинитися на етапі розкриття загадки про ім'я, з яким він потрапив до сиротинця, – Іван М. Неділик, бо відчуває, що Неділик – це не він. Подальші пошуки приводять Олександра-Івана до свого справжнього імені й роду – Іван Звонар, син сільського дзвонаря й брат-близнюк архімандрита Луки. Не випадково в розв'язці роману, в результаті низки як внутрішніх, так і зовнішніх метаморфоз головний герой бере нове, а насправді ж – своє істинне ім'я та прізвище, таким чином почавши відлік справдешнього життя.

Прикметно, що будуючи сюжет роману «Лис», автор уже ж перших сторінок уводить слуховий образ церковного дзвону, який вкупі з іншими знаками-символами «химерної пам'яті генів» (Дочинець, 2017: 8) поглиблює та урізноманітнює міфопоетичний хронотоп дороги головного героя до віднайдення себе. Серед таких формоутворюючих хронотопних образів – «мертвий час» (Дочинець, 2017: 83), «загублені сліди» (Дочинець, 2017: 12), «сирітська планида» (Дочинець, 2017: 70), «пан ніхто» (Дочинець, 2017: 140), перепросини при звертанні «Даруйте, що не знаю, як вас по батькові...» (Дочинець, 2017: 130) та багато інших. У цьому ж контексті важливою в романі видається й міфопоетична модель хронотопу, яка викликає стійку асоціацію з деревом роду: здобувши перший документ про своє народження, Олександр-Іван відчув невловимий запах живиці, що наvertsав його на якийсь потаємний зміст. І хоч він переконує себе: «Папір зроблено з дерева, от і пахне деревом. А я собі щось вигадую...» (Дочинець, 2017: 77), однак цей невловимий запах-знак тільки утврдує його в усвідомленій необхідності пройти розпочатий шлях, адже його «пуповина закопана в цю <...> землю» (Дочинець, 2017: 77).

Давши героєві нове, а насправді ж – істинно йому належне ім'я, уже наприкінці роману автор створює ще одну, нову, часопросторову площину, в якій Іван Звонар, закривши всі попередні гештальти, усвідомлює себе не тільки як самодостатню особистість («Я не поживаю. Я живу» (Дочинець, 2017: 274)), а ще й як свідомий громадянин. На пророчі слова партнера по бізнесу про Україну, яку «захищати треба вже. Бо завтра може бути пізно», Звонар відповідає: «Patria – це батько, і водночас – це Бог». А фінальною фразою роману «необхідно пливати далі» (Дочинець, 2017: 275) автор, інтригуючи читача, відкриває ще один хронотоп – хронотоп майбутнього, що знаходиться уже поза межами твору.

У процесі аналізу проблеми хронотопу в романі «Лис» стає очевидно, що художній часопростір у ньому вибудовано за принципом опозиційних пар. Наприклад, до аналізованого хронотопу дороги бінарною смисловою опозицією виступає хронотоп дому, який традиційно теж відносять до міфопоетичних. Дім віддавна «був еквівалентом <...> упорядкованості, сімейно-родової близькості. <...> цей традиційний тип іменується домом-гніздом» (Яшина, 2010: 68]. Однак, зважаючи на сирітську долю головного героя, автор свідомо наповнює його дитячий простір ознаками антидому, викликаючи у читача майже фізичні відчуття: «Скрізь смердить хлоркою, сечею і прокислою капустою. Він забувається, як цуценя, в шмаття і в гіркому безпроектному скигліть. Від холоду, від болю і образи» (Дочинець, 2017: 19). Щоб пояснити витравлену зі спогадів Лисицького пам'ять про дитинство, Дочинець майстерно наповнює цей хронотоп головного героя численними деталями, що пізніше будуть спливати «розбитими друзками видінь», «обривками запахів» (Дочинець, 2017: 21). Принизливі картини дитбудинківського виживання (а не життя) виписано реалістично і від того – ще більш моторошно: «І перше слово було «писок». Але воно найчастіше звучало з іншими словами: «Стули писок», «Помий писок», «Не пхай писок»... Ці слова звучали скрізь» (Дочинець, 2017: 20). Або: «Рученятами намагається перехопити руку тітки <...>, та ляпаси по лиці й потилиці зупиняють його. Потім здирають одяг і кидають хлопчика на бляшаний стіл. Квацяють зеленкою, він пручається, його тримають, стискаючи до синців...» (Дочинець, 2017: 19).

Для більш потужного емоційно протиставлення хронотопу «дім/антидім» автор уводить епізод спроби сироти віднайти-таки спокійну, теплу місцину після нічного страху, який «стискає серце так, що не можна дихати»: він «біжить до перекинутої бочки, в якій спить великий рудий собака. Залізає в бочку, обнімає пса, тулиться до нього, заривається в його м'якеньку теплу шерсть і засинає» (Дочинець, 2017: 19). Це було єдине місце, де хлопчик почувався добре, хоча назвати його «домом» аж ніяк не можна. Таким способом будуючи бінарну опозицію «дім/антидім», а як наслідок – «антидім/дорога», Дочинцеві вдається вмотивувати, чому ж на початку роману Лисицький не може згадати місця, де минуло його раннє дитинство. Бо для нього то був «мертвий час на колінах» (Дочинець, 2017: 20).

Прикметно, що в хронотопі «Лиса» зустрічаємо також і ті координати, які зрілий Лисицький назве «своїм» простором, «своїм» домом, коли він, «квартирант у вищівій тенісці і стоптаних кедах» (Дочинець, 2017: 250), жив на морському узбережжі у будинку сестри свого наставника Тага – будинку, згодом і заповіданому йому. Описуючи це приморське містечко, головний герой роману виявляє себе як романтик і тонкий лірик: «Там гуляє солоний бриз, підбитий полиновим духом степу. І платиново-бірюзовий обрій весь час перед твоїми очима, як мрія. <...> Там на кілометрових бетонних стінах пишуть фарбою вірші. <...> Закам'янілий

космос, що притягує до себе, як магніт» (Дочинець, 2017: 245). Видно, що прагнення до естетики, краси в Олександра-Івана генетично зумовлене, адже, як пізніше з'ясується, один з його братів, Павло, – художник, а інший, Петро, – майстер на всі руки, здатний створювати унікальні речі практично «з нічого».

У контексті бінарних опозицій у часовопросторовій організації роману часто можемо відслідкувати й пару антиномій «свій/чужий». Парадоксально, що місце, де дітям-сиротам хоча б трішки мали компенсувати їхню недолю, насправді виявляється для обділеної малечі чужим й агресивним простором. Так само, як і подальше усиновлення хлопчика, яке мало б принести йому відчуття захищеності й «свого» дому, але стає для нього ще однією школою виживання. Як він потім збагнув, метою такого «усиновлення» було зробити з дитини «професійного старця». І ці спогади Лис теж ретельно витравлює зі своєї пам'яті, бо був тоді «він не такий, як інші... жебрак. Сирота убогий. Ущербний. Покидьок» (Дочинець, 2017: 53).

Натомість «своїм» світом для головного героя стає «зона», де він, малолітній злодюжка на прізвисько Лисеня, починає раптом усвідомлювати, що ніде немає більшої свободи, ніж всередині людини, бо насправді «воля в голові» (Дочинець, 2017: 223). Цьому та багатьом іншим премудроцям життя його навчає Тата, зонівський авторитет, якого «помилували з-під вишки за особливі заслуги перед батьківщиною» (Дочинець, 2017: 202). Озлобленого на весь світ сироту, котрий при знайомстві зухвало жаргонив, що, мовляв, він дворянського роду: «Двір – моя хата, мати – кіча, батько – кримінальний кодекс, тітка – решітка. Яких ще родичів треба?..» (Дочинець, 2017: 223), Тата навчив любити і захищати життя, як найбільший дар. Він «зі спритного Лисеняти виховав невловимого Лиса, свого наступника, якому заповів тіньову імперію» (Бондарчук, 2010: 1). Він навчив «відчувати час і не боятися його» (Дочинець, 2017: 144). Навчив, як урівноважувати добро і зло: «розтоптав дикий бур'ян на дорозі, а рукою поправ, визволи колосок, що пробивається крізь терня. Дивишся, він комусь користь принесе» (Дочинець, 2017: с. 175). «Кримінальний Соломон», Тата відкривав перед зневіреним досі юнаком істини, що дозволили тому згодом сформуватися у сильну, вольову особистість, у людину, яка живе за певними принципами. Тата, чий образ асоціювався у хлопця зі «срібним блюдом в нужнику» (Дочинець, 2017: 198), називав Лиса сином, і він, безбаченко, завдяки Таті «не загруз у табірній пилюці і не став звіром» (Дочинець, 2017: 202).

Постійно перебуваючи на хисткій межі між життям і смертю, Лис увібрав науку Тати і навчився поважати смерть, але не боятися її. Такий елемент метаморфози головного героя повністю відповідає моделі авантюрно-побутового хронотопу, бо це етап внутрішнього переродження Лисеняти в Лиса – самодостатню особистість, яка відкидає своє зневажливе ставлення і до життя, і до смерті. Насправді ж бінарна опозиція «життя/смерть» пронизує увесь роман – від початку фабули, коли після смерті матері при пологав один з близнюків, здоровий хлопчик, повертається в сім'ю, а другий, котрому лікарі не давали шансу на виживання, – почавши свій шлях із сиротинця, продовжує його в колоніях та тюрмах, аж поки не пізнає науку Тати любити життя «міцно, чітко... ламаючи нігті й зуби, вгризатися в нього, смакувати ним» (Дочинець, 2017: 145). Лисове розуміння смерті теж було сформоване «кримінальним Соломоном» Татою: «Смерть – це найменше, чого треба боятися. Бо смерть – найменший з усіх різновидів болю. Зрозумієш це і будеш легко і довго жити. Будеш жити завжди» (Дочинець, 2017: 112). Відтак, повною мірою засвоївши уроки Тати, у протистоянні «життя/смерть» головний герой роману навчився здобувати усе, чого хотів. «Бо того, хто сам не боїться нічого, починають про всяк випадок боятися інші» (Дочинець, 2017: 209) – ще один з численних уроків в'язничного авторитета Татарського, чие справжнє прізвище Лис довідався вже згодом. Як і те, що Тата був орденоносцем і справді мав величезні заслуги перед державою.

Бінарна смислова опозиція «добро/гріх» також вельми прозоро прочитується в романі Мирослава Дочинця. Носієм її, окрім Тати, є брат-близнюк головного героя Микола, в чернецтві – Лука, котрий свідомо відрікається від світського життя, щоб нести хрест за двох – за себе, живого, і за брата, чия доля невідома, а потім – і за товаришів, які не вижили. На протигагу від Тати, що вчив нищити зло, брат Лука просить відійти від зла, бо «крихка людська душа» (Дочинець, 2017: 169), а людина – це «вічне каяття» (Дочинець, 2017: 170). Хоча Лисовському-Звонарю ближчою усе-таки є філософія «добра/гріха» від Тати: «Допустився гріха – добром спокутуй. <...> Добром, тільки добром спокутуй. <...> Гріх? Це нікчемна слабкість, фраєрство, коли душу свою запродуєш, оскверняєш неподобством. Коли впускаєш у неї сумнів і страх. <...> Тримай душу в строгості і чистоті – і вона сама тобі підкаже, коли, що і як чинити» (Дочинець, 2017: 175).

Принагідно слід зауважити, що для ідіостилю Мирослава Дочинця загалом притаманні такі наративні особливості, як «повчання через розповідь» (Васьків, 2013: 25). Практично в усіх романах зустрічаємо образи мислителів, мудреців, своєрідних народних філософів, у чій вуста автор вкладає певні сентенції, ідейні узагальнення своїх творів – від вузькофілософських до загальногуманістичних. Як справедливо зауважує Василь Марко стосовно проблеми розкодування та інтерпретації художнього твору, «текст фокусує в собі естетичну енергію автора» (Марко, 2015: 146]. Автор же «Лиса» стверджує, що його роман «про головне – про людське серце, яке перебуває в постійній боротьбі з самим собою. А ще – про незнищенність людської душі, про цінність кожної особистості, про вибір дороги, про доконечну потребу розпізнати своє призначення в цьому світі. Врешті – про милосердя, як вищу форму справедливості» (Бондарчук, 2010: 1). Власне, так Мирослав Дочинець лаконічно та влучно окреслює означені вище хронотопічні координати роману «Лис».

Цікавими з точки зору часопросторових відношень у романі є розділи з підзаголовком «Конфіденційно» (курсив – М.Д.), що являють собою звіти місцевої поліції та інтерполу про пересування Лисовського. Таким способом авторові вдається розімкнути внутрішній хронотоп роману, який загалом притаманний для

стилістики романів Дочинця, – таку часопросторову організацію тексту ще називають психологічною, адже вона «генерує самосвідомість персонажів <...>. Це суб'єктивний часопростір діючих осіб» (Коркішко, 2010: 391). Письменник часто послуговується ним, адже внутрішній хронотоп здатен максимально точно відтворити психологічні аспекти за допомогою тонко виписаних внутрішніх монологів, а відтак – і глибше вмотивувати розвиток сюжету. Однак незаперечною авторською знахідкою в романі «Лис» є вмонтовані розділи під загальною назвою «Конфіденційно». Цей, зовнішній, хронотопічний вимір дозволяє побачити головного героя очима стороннього спостерігача. Наявність такої часопросторової площини приносить у роман глибшу об'ємність, стереоскопічність зображуваного. Зміщення внутрішнього та зовнішнього хронотопів у романі «Лис» дає можливість перебування головного героя «одночасно в декількох локусах – у конкретному місці й часі фізичного перебування та в просторі своїх думок, видінь, снів тощо» (Коркішко, 2010: 391).

Висновки. Таким чином, в результаті цього дослідження є чимало підстав стверджувати, що в романі Мирослава Дочинця «Лис», як і в інших його творах, вибудовано «концептуальний простір, який стає формою виконання авторської ідеї» (Переяслова, 2012: 193). Завдяки авантюрно-побутовому хронотопу з невід'ємними для нього етапними перетвореннями персонажа – від «провини» до «блаженства» – формується «міцна й елегантна конструкція, а читач має потрапити в каскад із наростанням інтересу» (Бондарчук, 2010: 1). Поєднання внутрішнього та зовнішнього хронотопів дозволяють авторів створити багатопланову, стереоскопічно об'ємну історію «про людину, яка шукає в провінції свої загублені сліди, а знаходить <...> нові цінності» (Дочинець, 2017: 4). Внутрішній, психологічний, хронотоп підсилює глибину «незвичайної долі й унікального хисту» (Дочинець, 2017: 4) Лисовського-Звонаря, а зовнішній – «несе в собі інформацію про місце і час розвитку подій та про оточення» (Коркішко, 2010: 391) головного героя.

Разом з тим автор роману «Лис» застосовує міфопоетичний хронотоп дороги «як однієї з універсальних форм організації простору» (Полежаєв, 2017: 232), що традиційно означає дорогу до себе, ініціаційну путь. Не менш поширеним вважають міфопоетичний хронотоп дому, який в романі Дочинця виступає частіше як антидім, створюючи бінарну опозицію – явище, досить характерне для міфопоетичної часопросторової організації тексту. Серед низки смислових антиномій у хронотопі роману найбільш очевидними постають: «свій/чужий», «добро/гріх», «життя/смерть» та інші.

Варто додати, що вказані у дослідженні особливості часопросторових відношень у романі Мирослава Дочинця «Лис» не претендують на вичерпність означеної проблеми та можуть становити інтерес до подальшого дослідження.

Список використаних джерел:

1. Бахтин М. М. Формы времени и хронотопа в романе. Очерки по исторической поэтике. *Вопросы литературы и эстетики*. Москва : Худож. лит., 1975. 499 с.
2. Бондарчук Ю. Що робив Лис у винограднику? URL: <https://zakarpatty.net.ua/News/56507-ShCho-robyv-Lys-u-vynohradnyku> (дата звернення: 25.06.2022)
3. Васьків М. Наративні особливості «Криничара» Мирослава Дочинця : повчання через розповідь // *Наук. вісн. Ужгород. ун-ту. Серія : Філологія. Соц. комунікації*. 2013. Вип. 1. с. 25–29. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Nvuufilol_2013_1_7 (дата звернення: 25.06.2022)
4. Дочинець М. Лис та інші детективні історії: роман, оповідання. Мукачево : Карпатська вежа, 2017. 356 с.
5. Коркішко В. О. Часопростір як формотворча категорія тексту // *Актуальні проблеми слов'янської філології : міжвуз. зб. наук, ст. / відп. ред. В. А. Зарва. Бердянськ : БДПУ, 2010. Вип. XXIII: Лінгвістика і літературознавство. Ч. I. С. 388-395.*
6. Марко В. Аналіз художнього твору : навч. посіб. 2-ге вид., випр. К.: Академвидав, 2015. 256 с.
7. Мелетинский Е. М. Поэтика мифа. Часть II. Классические формы мифа и их отражение в повествовательном фольклоре. Предварительные замечания. URL: https://www.gumer.info/bibliotek_buks/literat/melet1/02.php (дата звернення: 25.06.2022)
8. Переяслова О. О. To the problem of scientific study of chronotope as a category of linguopoetics // *Лінгвістичні дослідження*. 2012. Вип. 34. С. 192-196. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_lingv_2012_34_35 (дата звернення: 25.06.2022)
9. Полежаєв Ю. Г. Просторово-часові характеристики тревел-медіатекста (на матеріалі журналу «National geographic traveler») // *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2017. Вип. 67. С. 229–233. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/7596/1/70.pdf> DOI: 10.25264/2519-2558-2017-67-229-233
10. Яшина Л. Образ «дому» у творчості В. Дрозда // *Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія: Лінгвістика і літературознавство*. 2010. Вип. XXIII. Част. 4. С. 66-72.

References:

1. Bahtin, M. M. (1975). *Formy vremeni i hronotopa v romane. Oчерki po istoricheskoy poetike* [Forms of Time and Chronotope in the Novel. Essays on Historical Poetics]. *Voprosy literatury i estetiki*. Moskva : Hudozh. lit., 499 s. [in Russian].
2. Bondarchuk, Yu. (2010) *Shcho robyv Lys u vynohradnyku?* [What was the fox doing in the vineyard?]. URL: <https://zakarpatty.net.ua/News/56507-ShCho-robyv-Lys-u-vynohradnyku> (data zvernennia: 25.06.2022). [in Ukraine].

3. Dochynets, M. (2017). *Lys ta inshi detektyvni istorii [Fox and other detective stories]: roman, opovidannia*. Mukachevo : Karpatska vezha. 356 s. [in Ukraine].
4. Korkishko, V. O. (2010). Chasoprostir yak formotvorcha katehoriia tekstu [Time-space as a form-creative category of text]. *Aktualni problemy slovianskoi filolohii* : mizhvuz. zb. nauk, st. / vidp. red. V. A. Zarva. Berdiansk : BDPU. Vyp. XXIII: Lihvistyka i literaturoznavstvo. Ch. I. P. 388-395. [in Ukraine].
5. Marko, V. (2015). Analiz khudozhnoho tvorcu [Analysis of a work of art] : navch. posib. 2-he vyd., vypr. K.: Akademydav. 256 s. [in Ukraine].
6. Meletinskij, E. M. (1995). Poetika mifa. [Poetics of myth]. CHast' II. Klassicheskie formy mifa i ih otrazhenie v povestvovatel'nom fol'klоре. Predvaritel'nye zamechaniya. URL: https://www.gumer.info/bibliotek_buks/literat/melet1/02.php (data zvernennya: 25.06.2022). [in Russian].
7. Pereiaslova, O. O. (2012). Do problemy naukovooho vyvchennia khronotopu yak katehorii lnhvopoetyky [To the problem of scientific study of chronotope as a category of linguopoetics]. *Linhvistychni doslidzhennia*. Vyp. 34. S. 192-196. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znphnpu_lingv_2012_34_35 (data zvernennia: 25.06.2022). [in Ukraine].
8. Vaskiv, M. (2013). Naratyvni osoblyvosti «Krynychara» Myroslava Dochynetsia: povchannia cherez rozpovid [Narrative features of «Krynychar» by M. Dochynets: teaching through storytelling]. *Nauk. visn. Uzhhorod. un-tu. Serii : Filolohiia. Sots. komunikatsii*. Vyp. 1. s. 25–29. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nvuufilol_2013_1_7 (data zvernennia: 25.06.2022). [in Ukraine].
9. Yashyna, L. (2010). Obraz «domu» u tvorchosti V. Drozda [The image of "home" in the works of V. Drozd]. *Aktualni problemy slovianskoi filolohii. Serii: Lihvistyka i literaturoznavstvo*. Vyp. XXIII. Chast. 4. S. 66-72. [in Ukraine].